

РЕЦЕНЗИЯ

за придобиване на образователна и научна степен „доктор”

в СА „Д. А. Ценов” – Свищов

Рецензент: Проф д-р Нели Андреева Бенчева

Автор на дисертационния труд: Нора Иванова Николаева

Тема на дисертационния труд: **ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА
УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА ДЕЙНОСТИТЕ ПО ПРОМОЦИЯ НА ЗДРАВЕТО И
ПРОФИЛАКТИКА НА БОЛЕСТИТЕ В БЪЛГАРИЯ**

I. Общо представяне на дисертационния труд:

Настоящата рецензия е подготвена в съответствие със *Закона за развитието на академичния състав в Република България, Правилника за прилагане на закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за развитие на академичния състав в СА „Д. А. Ценов” – Свищов.*

Предложеният за рецензиране дисертационен труд е посветен на проучване на един наболял проблем на необходимостта от прелом в здравната политика за трансформиране на здравната система с акцент върху усъвършенстване на дейностите по промоцията на здравето и профилактиката на болестите в България.

Дисертационният труд е в обем от 226 страници, от които 205 основен текст. В структурно отношение включва: увод, изложение в три глави, заключение, списък с използвана литература. **Структурата** на дисертационния труд е построена съобразно поставените цели и задачи на проучването.

Използвани са 155 библиографски източника (106 на кирилица и 49 на латиница). Изложението е онагледено с 24 таблици и 16 фигури. Приложенията са 2 на брой в обем от 3 страници.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд.

Здравеопазването е сложна система, която включва в себе си дейности по управление, финансиране и предоставяне на здравни услуги. Задълбоченото изследване на нейното функциониране и разработване на мерки за усъвършенстване води до подобряване на здравния статус на населението на страната. В последните години провежданите частични, реформи в здравната система, в т.ч. въведените мерки – икономически, организационни, социални, не само не доведоха до висок здравен статус на населението и съответно по-високо качество на живота, но и предизвикаха нови структурни проблеми, които са в основата на критичното състояние на системата на здравеопазването. В този смисъл считам, че разработеният дисертационен труд е

актуално значим и допринася за комплексното проучване и оценка на дейностите по профилактика и промоция на здравето в системата на българското здравеопазване, като системен елемент на социалната защита, с оглед разкриване на главните проблеми и очертаване на насоки за неговото усъвършенстване.

Целта, задачите и методите на изследването са изложени логично и последователно. За постигането на целта са решени единадесет комплексни изследователски задачи, които включват главно разкриване на: специфичните особености и многообразни форми на дейностите по профилактика на заболяванията и промоция на здравето, като средства за превенция на здравните рискове; анализ и критичен коментар на актуални нормативни и поднормативни актове в здравното ни законодателство, с които се регламентират здравнопревантивни дейности в основните видове медицинска доболнична и болнична помощ; съкращаване на здравните разходи; характеристика на финансови източници и икономическо анализиране на структурата и равнищата на здравноосигурителните плащания в бюджета на Националната здравноосигурителна каса, във връзка с дейностите по профилактика и промоция на здравето за периода 2012-2017 г.; ситуационен анализ на основните причини, фактори и изисквания, оказващи влияние върху ефективността на здравнопрофилактичната практика в България; анализ и оценка на националните здравни политики и изучаване динамиката на програмното бюджетиране в областта на промоцията, превенцията и контрола на общественото здраве в България; социално-икономическа характеристика на състоянието и динамиката на хроничните незаразни болести и техните ефекти в контекста на здравнопревантивните дейности; определяне на работното място като стратегическа област за интегрирана превенция в контекста на политиката за безопасност и здраве при работа и очертаване на най-важните ефекти и проблеми при внедряване на здравна промоция, особено в малките и средни предприятия; очертаване на ролята и функциите на службите по трудова медицина и изтъкване на спецификите на реализация и финансиране на периодичните профилактични прегледи в контекста на политиката за здравословните и безопасни условия на труд; анализ на механизма на взаимовръзка между трудова медицина, общопрактикуващите лекари и работодателите; разработване на концептуално аргументирани предложения за организационно-финансов модел на дейностите по промоция на здравето и профилактика на болестите в условията на междусекторно сътрудничество.

Формулирана е ясна **изследователска теза**, която в процеса на изследването се доказва убедително. **Предметът и обектът** на изследването са точно и ясно обосновани.

Реализирането на целите и задачите на изследването се постига чрез анализ и синтез на собствени емпирични изследвания с използване на разнообразни **количествени и качествени методи**:

Концептуален анализ- преглед и критичен анализ на теоретични и законови постановки и ясно изразено лично виждане и отношение;

Контекстуален метод- характеристика и анализ на превантивните здравни дейности едновременно през призмата на социалната медицина и здравната икономика;

Документален метод- използвана и анализирана информация относно здравната система и дейностите по профилактика на заболяванията и промоция на здравето, както и информация от Национална здравноосигурителна каса, Национален център за обществено здраве и анализи на Сметна палата, Национален статистически институт, Национален осигурителен институт, Министерство на здравеопазването, Евростат и др.

Дълбочинни интервюта- проведени със специалисти в изследваните области.

Статистически методи, табличен, ситуационен, сравнителен и критичен анализ- множество методи, които съответстват на целите и задачите и отговарят на характера на обема и вида на данните от проучването.

В представеният дисертационен труд са направени важни обобщения, решения и препоръки за осъществяване на профилактиката на болестите и промоцията на здравето. Реално, приложението на резултатите от изследването може да доведе до намаляване на високите разходи за дългосрочно лечение и да подобри здравните резултати, предотвратявайки преждевременни смъртни случаи и хронични заболявания. Предложени са подходи за ново преосмисляне на потенциала за развитие на тези дейности. Предложеният системен подход за реформа на комплекса взаимоотношения и взаимодействия между НЗОК – ОПЛ – СТМ – Работодател в България съдържа нови елементи, които са в подкрепа на предотвратяване на загубата на производителност, на отсъствията поради болест и преждевременни увреждания, трудови злоупотреки и професионални заболявания и удължаване работните кариери на застаряващото заето население. Известна степен на оригиналност съдържа и предложени концептуален организационно-функционален модел, чрез който се внасят промени в използваните методи и средства за профилактика, лечение, управление на социално-икономическите фактори за здравето на човека, които имат голямо значение за съвременното здравеопазване в условията на икономическа криза и хроничен дефицит на финансови ресурси.

Обемът на дисертацията, и съдържащите се конкретни резултати и емпирични доказателства, които са илюстрирани с надлежно разработени фигури и таблици, обективно отразяват реалните постижения на проведеното научно изследване.

Постигнатите резултати недвусмислено показват, че докторантката притежава задълбочена подготовка, знания и способност за провеждане на самостоятелно научно изследване. Получените резултати са вярно интерпретирани. След всяка глава на дисертационния труд се правят точни и ясни обобщени изводи, които произтичат от изследването. Направени са и препоръки с практическа значимост. Използваните литературни източници са подробно и надлежно цитирани. Стилът на изложението е стегнат, строго научен, без повторения и логически противоречия.

Авторефератът отразява коректно и точно структурата и съдържанието на дисертационния труд. В него са включени основни раздели, резултати от направеното проучване, изводи, заключение, научни и научно-приложни приноси и декларация за оригиналност и достоверност. Във връзка с дисертационния труд са публикувани 1 /една/ студия, 1 /една/ научна статия, 3/три/ научни доклада. Всички публикации са на български език.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд.

Дисертационният труд притежава безпорни качества на научно изследване и съдържа следните по-важни научни приноси:

1. На основата на задълбочен критичен анализ на съвременните практики в здравеопазването са разкрити същностни характеристики, място и роля на дейностите по профилактика и промоция на здравето. Във тази връзка се дефинира концептуална рамка и интегрален подход на дейностите по профилактика на болестите и промоция на здравето, като средство за превенция на здравните рискове.
2. Въз основа на проучване на световната здравна практика се обосновава социално-икономическата изгода от промоцията на здравето и профилактични мерки за укрепване и увеличаване здравето на населението в контекста на социалната и икономическа ефективност.
3. Проучено е състоянието, особеностите и проблемите на нормативно - институционалния, организационно - техническия и финансов капацитет на дейностите по профилактика на болестите и промоция на здравето в България. Направена е оценка на основните източници и нива на финансиране на дейностите по промоция на здравето и профилактика на болестите в модела на

българското здравеопазване. Установени и оценени са основните източници на публични разходи за здравни дейности в рамките на обхвата на финансова осигуреност на програмата за профилактика на НЗОК за здравноосигурените лица.

4. Предложен е усъвършенстван организационно-финансов модел на дейностите по промоция на здравето и профилактика на болестите в условията на междусекторно сътрудничество на извънболничната медицинска помощ и сферата на работното място

От научните приноси с практическо приложение ще посочим следните:

5. На основата на критичен анализ на националните здравни политики и програмно бюджетиране в областта на промоцията, превенцията и контрола на общественото здраве в България се предлага оптимизиране на финансирането на разходите на Министерството на здравеопазването по бюджетни програми на политиката в областта на промоцията, превенцията и контрола на общественото здраве, което има важно практическо значение за приоритизиране на работата по превенция на социално-значимите заболявания чрез промяна в механизмите за финансиране.

6. Разработени са конкретни препоръки с практическа насоченост към НОИ, Националната здравно-осигурителна каса и Националното сдружение на общопрактикуващите лекари за комплексно усъвършенстване на лечението и рехабилитацията на хроничните болести в Специализираните болници в страната, за подобряване на здравнопромотивния капацитет в сферата на работното място.

IV. Критични бележки, въпроси и препоръки по дисертационния труд.

Препоръчвам на докторантката да продължи да работи по тази проблематика в своите бъдещи изследвания, като публикува труда си в монография, която ще бъде от полза, за всички нива на управление на здравеопазването, социалните грижи, Министерство на здравеопазването, Национална здравноосигурителна каса и всички институции имащи отношение към дейностите по профилактика на заболяванията и промоция на здравето.

V. Обобщено заключение и становище.

Като имам предвид научните достойнства, научните и научно-приложните приноси на дисертационния труд, давам положителна оценка на представения за

публична защита научен труд и предлагам на научното жури да присъди на **Нора Иванова Николаева** образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 3,8 Икономика, научна специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка (Застраховане и социално дело)“.

Дата: 13.05.2019г.

Рецензент: 

(проф д-р Нели Бенчева)